



* پیام دبیر کل سازمان ملل متحد به مناسبت "بزرگداشت تمامی قربانیان سلاح‌های شیمیایی" (۲۹ آوریل ۲۰۱۰)

در سالروز بزرگداشت قربانیان سلاح‌های شیمیایی ضمن تأکید مجدد بر تعهد به تقویت اعمال موازین پیمان نامه منع گسترش، تولید، انباشت و کاربرد سلاح‌های شیمیایی و انهدام آنها به عنوان تنها سند الزام آور حقوقی ممنوع کننده کلیه سلاح‌های تخریب کننده گسترده، می‌بایست بار دیگر از رنج‌هایی یاد کنیم که خانواده‌های قربانیان سلاح‌های شیمیایی و دیگر سلاح‌های انهدام جمعی متحمل شده‌اند.

پیمان نامه سلاح‌های شیمیایی 13 سال پیش لازم‌الاجرا گردید و به موجب آن حقوق و تعهدات وسیعی به منظور عاری ساختن جهان از سلاح‌های شیمیایی ایجاد شد. شایان ذکر است که در طول این سال‌ها پیشرفت‌های مهمی در رسیدن به اهدافی بزرگ حاصل شده است. بر اساس ارزیابی سازمان مبارزه با سلاح‌های شیمیایی (OPCW) تا ماه مارس سال 2010 میلادی 58 درصد از کل ذخایر سلاح‌های شیمیایی در جهان منهدم گشته‌اند و 89 درصد از کل امکانات تولید این گونه سلاح‌ها تخریب گشته و با صرف استفاده صلح آمیز شده‌اند. سه کشور در راستای امحای ذخایر سلاح‌های شیمیایی اقدامات لازم را معمول داشته‌اند که با موفقیت همراه بوده است. سازمان مبارزه با سلاح‌های شیمیایی (OPCW) با هدایت 4000 هزار مرکز کنترل و بازرسی در 81 کشور دنیا از طریق فعالیت‌های راستی آزمایی کارگزاری‌های تجاری، تلاش می‌نماید از تطابق صنعت جهانی تولیدات شیمیایی با اهداف مندرج در پیمان نامه اطمینان حاصل نماید.

علیرغم آنکه اجرای کامل پیمان نامه و عضویت تمامی کشورهای جهان به آن با چالش‌های جدی روبرو می‌باشد اینجانب به عنوان امین این پیمان نامه از تمامی دولت‌های غیر عضو خواستارم تا هر چه سریعتر به این پیمان نامه ملحق گردند.

با وجود پیشرفت‌های اخیر در علم و تکنولوژی، تولید سلاح‌های شیمیایی سهل‌تر گردیده است. علاوه بر آن همواره خطر دسترسی بازیگران غیردولتی به این سلاح‌ها وجود دارد. افزون بر آن تلاش‌های جمعی در تحقق اهداف مقرر در پیمان نامه منع گسترش، تولید، انباشت و کاربرد سلاح‌های شیمیایی و انهدام آنها از قبیل: خلع سلاح، منع تکثیر، همکاری، یاری و حمایت بین‌المللی مثمر ثمر خواهد بود.

امحای کلیه سلاح‌های انهدام فراگیر از اهداف اولیه قطعنامه مصوب مجمع عمومی سازمان ملل متحد (قطعنامه 1995) می‌باشد. سازمان ملل متحد در آینده نیز به ایفای نقش خود مانند تقویت همکاری‌ها با سازمان مبارزه با سلاح‌های شیمیایی (OPCW) ادامه خواهد داد.

در اینجا فرصت را مغتنم شمرده و با تأکید مجدد بر تعهد خود مبنی بر استحکام معاهده به عنوان تنها ابزار ممنوعیت انواع سلاح‌های انهدام جمعی، قربانیان سلاح‌های شیمیایی را ارج می‌نهم و بار دیگر رنج‌های خانواده‌های آنان را یادآور می‌شویم و امید آن داریم با تلاش جمعی به جهانی عاری از وحشت ناشی از هرگونه سلاح‌های انهدام فراگیر دست یابیم.

* جمهوری اسلامی ایران قربانی سلاح‌های شیمیایی

ملت ایران در خلال جنگ تحمیلی رژیم بعثی عراق هزینه‌های بسیاری از جهت بکارگیری سلاح‌های شیمیایی توسط متجاوزین، متحمل شد. هم‌اینک بر اساس آمار رسمی اعلام شده، تعداد جانبازان شیمیایی حدود 50 هزار نفر است و حال آنکه پیش‌بینی می‌شود حدود 110 هزار جانباز شیمیایی ثبت نشده نیز در کشور وجود دارد. برابر اعلام مسئولین ذیربط، سالانه قریب به 37 میلیون دلار در ایران صرف هزینه‌های بهداشتی و درمانی مصدومان سلاح‌های شیمیایی می‌شود. در ایران برای جلب توجه همه مخاطبین، سالروز بمباران شیمیایی سردشت (8 تیر ماه) روز مبارزه با سلاح‌های شیمیایی و میکروبی نامیده شده است.

ارجاعات:

فهرست منابع و مأخذ:

کتاب فارسی و لاتین

نادر ساعد، حقوق بشردوستانه و مسائل نوظهور (جنگ‌های پساتوین)، تهران: انتشارات خرسندی، چاپ اول 1387.

احمد میرزایی (مترجم)، کوانسیون منع توسعه، تولید، انباشت و بکارگیری سلاح‌های شیمیایی و انهدام آنها، تهران: انتشارات دانشگاه مالک اشتر، چاپ دوم 1386.

Dorman K., *The Elements of War Crimes under the Rome Statute of the International Criminal Court, Sources and Commentary*, Cambridge: Cambridge University Press, (2002).

سامانه‌های اطلاع‌رسانی

<http://www.opcw.org/>

<http://www.TheBiologicalandToxinWeaponsConventionWebsite.com>

<http://www.Chemical-Victims.com>

معرفی برخی منابع جهت مطالعه

1. دکتر محمدرضا روش - دکتر مرشد مجدی نسب (گرداورندگان)، مجموعه مقالات اولین کنگره بررسی پیامدهای کاربرد سلاح‌های شیمیایی، تهران: انتشارات انجمن حمایت از قربانیان سلاح‌های شیمیایی، 1384.

2. دکتر سید قاسم زمانی، حقوق بین‌الملل و کاربرد سلاح‌های شیمیایی در جنگ تحمیلی، تهران: انتشارات بنیاد حفظ و آثار ارزش‌های دفاع مقدس، 1376.

3. صمدعلی لکی زاده، ترتیبات اجرای ملی کوانسیون، سلاح‌های شیمیایی، سمینار داخلی بررسی راه‌کارهای حقوقی منع سلاح‌های شیمیایی، 7 تیرماه 1386، دانشگاه شهید بهشتی.

نگاهی به ممنوعیت کاربرد سلاح‌های شیمیایی و میکروبی از منظر موازین بین‌المللی

امور تحقیق و پژوهش کمیسیون حقوق بشر اسلامی ایران

تدوین: کارگروه
حقوق بشر دوستانه
خرداد 1389

دفتر مرکزی

ایران-تهران (سید خندان - ابتدای سپهروردی شمالی - کوچه قرقاول - پلاک 2)

صندوق پستی: 137-13165 و 4698/19395

تلفن: 021)88529744-88529743

فاکس: 021)88768807

پست الکترونیکی: IHRC@IHRC.IR

سایت: WWW.IHRC.IR

مسئله کاربرد سلاح‌ها و وجه مشترک در حقوق لاهه (حقوق حاکم بر نحوه محاصمات مسلحانه) و حقوق ژنو (حقوق حمایت از قربانیان محاصمات) می‌باشد و با هدف کاستن هر چه بیشتر خشونت و جلوگیری از توسل به روش‌های جنگی غیر انسانی مقرر گردیده است. در مجموعه قواعد مربوطه، به عنوان قاعده ای اساسی، ممنوعیت استفاده از سلاح‌های شیمیایی مورد تأیید قرار گرفته است. ممنوعیت استفاده از مواد بالقوه کشنده و مهلک که آثار خفه کننده و سمی دارند، در ماده 23 کنوانسیون چهارم لاهه 1907 تدوین شده است (ممنوعیت استفاده از سلاح‌های سمی). پروتکل 17 ژوئن 1925 ژنو راجع به ممنوعیت استفاده از گازهای خفه کننده، سمی و یا دیگر گازها و روش‌های جنگی میکروبی، ممنوعیت عام [استعمال] سلاح‌های سمی را تقویت نموده و صراحتاً هرگونه استفاده از سلاح‌های گازی را غیرقانونی اعلام می‌کند... ممنوعیت عام استفاده از گازهای سمی - که امروزه تبدیل به قاعده ای عرفی شده است نه تنها بر استفاده مستقیم [از این نوع سلاح‌ها] علیه رزمندگان دشمن، بلکه همچنین بر آلوده سازی سمی تاسیسات آب و مایحتاج غذایی نیز اعمال می‌شود. به لحاظ نظری، این مسئله می‌تواند از ممنوعیت عام [استعمال] سم و سلاح‌های سمی مندرج در ماده 23 کنوانسیون چهارم لاهه، استنباط شود؛ ممنوعیت یاد شده امروزه صریحاً در بند 2 ماده 54 پروتکل الحاقی اول و ماده 14 پروتکل الحاقی دوم کنوانسیون‌های ژنو 1949، ذکر شده است... باید اذعان داشت که جنایت جنگی محسوب شدن بکارگیری گازهای خفه کننده سمی، یا دیگر گازها و کلیه مایعات، مواد یا وسایل مشابه (جزء 17 قسمت (ب) بند 2 ماده 8 اساسنامه دیوان بین‌المللی کیفری) از پروتکل 1925 ژنو راجع به ممنوعیت استعمال گازهای سمی و یا سایر گازها و همچنین روش‌های جنگی میکروبی گرفته شده است که شامل سلاح‌های شیمیایی نیز می‌شود.

* پیمان نامه ممنوعیت گسترش، تولید، انباشت و کاربرد سلاح‌های شیمیایی و انهدام آنها

متن پیش نویس پیمان نامه ی مزبور در سوم سپتامبر سال 1993 میلادی تهیه گردید و در سیزدهم ژانویه سال 1992 به امضاء کشورهای مختلف رسیده است. این پیمان نامه پس از به امضاء رسیدن آن توسط شصت و پنج دولت در سال 1997 لازم الاجرا گردید. تا پایان ماه می سال 2009 تعداد صد و هشتاد و هشت دولت به این پیمان نامه پیوسته اند. با الحاق جمهوری اسلامی ایران در سال 1997 به پیمان نامه یادشده، تعهدات مندرج در این سند برای دولت جمهوری اسلامی ایران خاصیت الزام آور یافته است.

شایان ذکر است که چهار کشور ذیل علیرغم عضویت در پیمان نامه مذکور، دارای ذخایر سلاح‌های شیمیایی بوده یا می‌باشند:

عراق (الحاق: فوریه 2009)

لیبی (الحاق: فوریه 2004)

روسیه (امضای پیمان نامه: ژانویه 1993 - الحاق: دسامبر 1997)

ایالات متحده آمریکا (امضای پیمان نامه: ژانویه 1993- الحاق: آوریل 1997)

*** معرفی سازمان "مبارزه با سلاح‌های شیمیایی سازمان ملل متحد"**
سازمان مبارزه با سلاح‌های شیمیایی سازمان ملل متحد (OPCW) که دفتر آن در شهر لاهه هلند واقع شده است، تدوین پیمان نامه ی ممنوعیت گسترش، تولید، انباشت و کاربرد سلاح‌های شیمیایی و انهدام آنها را بر عهده داشت. این سازمان با کاربرد سه روش درصدد منع تکثیر سلاح‌های شیمیایی است که عبارتند از:
1- انهدام همه سلاح‌های شیمیایی موجود، 2- بازرسی از صنایع شیمیایی برای تضمین اینکه مواد شیمیایی سمی در ساخت سلاح‌های شیمیایی به کار نروند. 3- جهانی کردن پیمان نامه تا بدین وسیله ساخت و تکثیر سلاح‌های شیمیایی در سراسر جهان منع شود و هرگونه نقض مفاد پیمان نامه در هر نقطه از جهان غیرقانونی محسوب شده و عواقب تنبیهی برای خاطیان در پی آورد.

* پیمان نامه منع گسترش، تولید، انباشت و کاربرد سلاح‌های بیولوژیکی و سمی و انهدام آنها

این پیمان نامه در دهم ماه آوریل سال 1972 برای امضاء مفتوح گشت و در بیست و ششم ماه مارس سال 1975 لازم الاجرا گردید. به موجب ماده یک پیمان نامه یادشده، دامنه شمول این سند تعریف گردیده که شامل تمامی انواع سلاح‌های میکروبی و بیولوژیکی، سمی و پیش سازه‌های آن می‌گردد.

جمهوری اسلامی ایران و عراق از جمله اعضای این پیمان نامه می‌باشند.

شایان ذکر است از سال 2006 میلادی تا سال 2009 میلادی (آگوست) در طول برگزاری شش نشست کارشناسان، مسائل مربوط به سلاح‌های میکروبی مورد بررسی قرار گرفته است که جمهوری اسلامی ایران در بسیاری از این جلسات حضور فعال داشته است.

برخی از جلوه‌های حضور جمهوری اسلامی ایران در جلسات بازرنگری پیمان نامه منع گسترش، تولید، انباشت و کاربرد سلاح‌های بیولوژیکی و سمی و انهدام آنها بشرح زیر بوده است:

• پیشنهادات ارائه شده در ششمین کنفرانس بازرنگری- ژنو (20 نوامبر 8 دسامبر 2006) در خصوص اهمیت ماده (10) پیمان نامه.

• ارائه طرح پیشنهادی مربوط به بیانیه نهایی ششمین کنفرانس بازرنگری- ژنو (20 نوامبر 8 دسامبر 2006) مشتمل بر 14 ماده.

• _ ارائه بیانیه نماینده دائم جمهوری اسلامی ایران در سازمان ملل متحد در اجلاس دولت‌های عضو پیمان نامه منع گسترش، تولید و انباشت سلاح‌های بیولوژیکی و سمی و انهدام آنها- ژنو (1 دسامبر 2008) و (24-28 آگوست 2009) که در آن مسائل زیر مورد تأکید قرار گرفته است:

- تدویم و افزایش مذاکرات چند جانبه در راستای امحای کامل سلاح‌های بیولوژیکی و سمی

- تلاش جهت توسعه جهان شمولی معاهده

- تأکید بر نقش مهم ابزارهای اعتماد سازی.

- تأکید مجدد به ماده (10) پیمان نامه

- تأکید بر تشخیص، مراقبت، کشف و پیشگیری امراض ناشی از این بلاها در انسان ها، حیوانات و گیاهان با اتکا بر روش‌های مطلوب و نوین جمع آوری اطلاعات و همکاری میان بخش‌های خصوصی و دولتی.

- تأسیس نهاد نظارتی مبتنی بر معاهده جهت انتقال تولیدات و تکنولوژی‌های ممنوعه.

* قواعد حقوق بین‌الملل بشردوستانه عرفی ناظر بر سلاح‌های شیمیایی و میکروبی

بر اساس ماده (38)، بند (1)، شق (ب) اساسنامه دیوان بین‌المللی دادگستری، حقوق بین‌الملل عرفی به عنوان رویه عمومی پذیرفته شده، قانون تلقی می‌شود.

کمیته بین‌المللی صلیب سرخ با انتشار مجموعه قواعد حقوق بین‌المللی بشردوستانه عرفی در سال 2005 نقشی برجسته در معرفی این قواعد داشته است.

بر اساس قواعد کلی ناظر بر سلاح‌ها، کاربرد آن دسته از سلاح‌هایی که می‌توانند لطمات بیش از حد یا درد و رنج بیهوده وارد نمایند (قاعده 70 حقوق بین‌المللی بشردوستانه عرفی)؛

و یا سلاح‌هایی که بدون تفکیک [بین نظامی یا غیرنظامی] عمل می‌نمایند (قاعده 71 حقوق بین‌المللی بشردوستانه عرفی)، ممنوع می‌باشد.

همچنین بر اساس حقوق بین‌الملل عرفی، سلاح‌های سمی (قاعده 72 حقوق بین‌المللی بشردوستانه عرفی)؛

سلاح‌های بیولوژیک (قاعده 73 حقوق بین‌المللی بشردوستانه عرفی)؛ و

شیمیایی (قاعده 74 حقوق بین‌المللی بشردوستانه عرفی) در شمار سلاح‌های ممنوعه قرار دارند.